

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет романської філології і перекладу

Кафедра романських мов

Допущено до захисту

«27» квітня 2023 року

Завідувач кафедри

_____ доц. Віра РУБАН

КУРСОВА РОБОТА

з філології на тему:

«Становлення баскської мови»

Студентки групи МЛі03-20

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.051 Романські мови і літератури

(переклад включно), перша – іспанська

Освітня програма Іспанська мова і література, друга
іноземна мова, переклад

Віник Катерини Валеріївни

(ПІБ)

Науковий керівник:

Настенко Світлана Василівна

кандидат філологічних наук, доцент

(науковий ступінь, вчене звання, ПІБ).

Чотирибальна шкала зараховано

Кількість балів 90

Оцінка ЄКТС A

Члени комісії

_____
(підпис)

_____
(підпис)

_____
(підпис)

Настенко С. В.

_____
(прізвище та ініціали)

Рубан А. М.

_____
(прізвище та ініціали)

Шевченко А. С.

_____
(прізвище та ініціали)

КИЇВ 2023

АНОТАЦІЯ

У даній науковій роботі досліджується становлення та розвиток баскської мови. У роботі детально описано географічне розташування Басконії, походження народу басків, розвиток баскської мови від давніх часів до сьогодення. Окрему увагу приділено фонетиці та фонології, граматиці та синтаксису, лексиці та семантиці баскської мови. Також розглянуто сучасний стан збереження та розвитку баскської мови, а також проблеми та виклики, що стоять перед нею. Отже, дана робота є важливим джерелом інформації для всіх, хто цікавиться становленням баскської мови. Результати дослідження дозволили зробити висновок про важливість вивчення становлення та сучасного стану баскської мови, а також про перспективи дослідження даної теми.

Актуальність теми полягає в тому, що баскська мова є унікальною мовою, яка не належить до жодної з відомих мовних родин, і має важливе культурне значення для народу басків. Дослідження становлення та розвитку баскської мови є важливим для збереження та просування цієї мови. Вивчення фонетики, граматики, лексики та семантики баскської мови дозволяє краще зрозуміти її специфіку та особливості.

Новизна даної роботи полягає в тому, що вона містить комплексну та детальну інформацію про баскську мову, яка досі залишається маловивченою та недоступною для більшості людей. У роботі використано різні джерела, які дозволили отримати більш повну картину про баскську мову та її становлення.

Завдання даної роботи полягає у систематизації та узагальненні інформації про становлення та розвиток баскської мови, її фонетику, граматику та лексику, а також у визначенні сучасних проблем та викликів, що стоять перед баскською мовою.

Ключові слова: Басконія, баски, баскська мова, фонетика, граматика, лексика, стан збереження.

Апробація

1. Віник, К. В. (2023). Історія виникнення баскської мови, I Всеукраїнська студентська науково-практична конференція «Полілог мов і культур в освітньо-науковому просторі», с. 11–12.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТОК БАСКСЬКОЇ МОВИ	7
1.1. Географічне розташування та історія Країни Басків.....	7
1.2. Походження народу басків.....	11
1.3. Розвиток баскської мови від давніх часів до сьогодення.....	14
1.4. Сучасні проблеми баскської мови.....	21
Висновки до розділу 1	23
РОЗДІЛ 2. ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ БАСКСЬКОЇ МОВИ	25
2.1. Фонетика та фонологія баскської мови.....	25
2.2. Граматика та синтаксис баскської мови.....	29
2.3. Лексика та семантика баскської мови.....	34
Висновки до розділу 2	36
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	38
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	40

ВСТУП

Тема курсової роботи «*Становлення баскської мови*» має велику актуальність через кілька причин:

1. Баскська мова є однією з найстаріших мов, які вживаються в Європі, і її походження досі залишається загадкою. Вивчення історії баскської мови може допомогти краще зрозуміти культурні та лінгвістичні відмінності цієї мови в порівнянні з іншими мовами.
2. Баски є однією з найстаріших європейських народів, які зберегли свою мову та культуру до наших днів. Вивчення історії виникнення баскської мови може допомогти краще зрозуміти історію цього народу, його традиції та культурну спадщину.
3. Баскська мова має важливе значення для наукових досліджень, оскільки її структура та особливості відрізняються від більшості мов Європи. Вивчення історії баскської мови може допомогти розкрити нові перспективи в галузі лінгвістики та культурології.

Метою дослідження є вивчення становлення баскської мови з метою отримання більш детального розуміння її походження та еволюції. Для досягнення цієї мети потрібно вирішити такі завдання:

1. Проаналізувати історичні джерела та археологічні знахідки, що стосуються походження та розвитку баскської мови.
2. Вивчити дослідження вчених та лінгвістів, які присвятили свої дослідження баскській мові.
3. Описати особливості баскської мови, її граматичну структуру, лексичний склад та фонетичні особливості.
4. Розглянути історію виникнення та розвитку баскської мови в контексті історії баскського народу та його культурної спадщини.
5. Дослідити вплив інших мов та культур на баскську мову, а також вплив баскської мови на інші мови.

б. Проаналізувати сучасний стан баскської мови, її популярність та перспективи розвитку в майбутньому.

Після вирішення цих завдань можна буде скласти більш повне уявлення про становлення та розвитку баскської мови, а також її значення для культури та лінгвістики.

Об'єктом дослідження є баскська мова як лінгвістичний об'єкт, який вивчається з точки зору його походження, структури, еволюції та взаємодії з іншими мовами.

Предметом дослідження є становлення баскської мови, її розвиток, фонетика, граматики, лексика, сучасний стан та перспективи розвитку, вплив на культуру та лінгвістику. Дослідження предмета включає аналіз джерел, літератури та археологічних знахідок, вивчення досліджень вчених та лінгвістів, аналіз інших мов та культур, що впливали на баскську мову, та дослідження стану та перспектив розвитку сучасної баскської мови.

Для дослідження історії виникнення або створення баскської мови можна використовувати різноманітні **методи дослідження**, серед яких можна виділити наступні:

1. *Аналітичний метод* - використовується для аналізу джерел, літератури та археологічних знахідок з метою отримання інформації про походження та розвиток баскської мови.
2. *Компаративний метод* - дозволяє порівняти баскську мову з іншими мовами, які мають подібні риси, з метою з'ясування взаємозв'язку між ними та впливу однієї мови на іншу.
3. *Історичний метод* - використовується для дослідження історії баскської мови та її еволюції протягом історичного періоду.
4. *Структурний метод* - дозволяє досліджувати структуру баскської мови, включаючи граматику, лексику та фонетику.

Отже, вивчення становлення баскської мови має велике значення для розуміння культурної та мовної різноманітності в Європі та в світі, а також для наукових досліджень.

РОЗДІЛ 1. ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТОК БАСКСЬКОЇ МОВИ

1.1. Географічне розташування та історія Країни Басків

Країна Басків або Басконія (баск. *Euskadi*) — історико-географічний регіон, що розташований в західній Європі. Це територія, яка включає північну Іспанію та південну Францію, де проживають баски (баск. *euskaldunak*) — унікальний народ з власною мовою та культурою.

Історія Країни Басків налічує більше 5000 років. Вихідні дані про басків починаються з часів стародавнього Риму [1, с. 464]. Римляни називали цей регіон "Vasconia" або "Vascones", і проводили його аналіз протягом багатьох століть. Історія басків пов'язана з різними культурами та цивілізаціями, які відіграли важливу роль в розвитку регіону. У середньовіччі Басконія стала об'єктом запеклої боротьби між країнами Іспанії та Франції. У 1512 році іспанський король Фердинанд II зайняв північну частину Країни Басків, а південну частину полишили підконтрольну Франції. Це призвело до розділення баскського народу та його культурних зв'язків. Впровадження Іспанією та Францією політики заборони баскської мови та культури, призвело до занепаду баскської культури та важкого становища басків протягом багатьох століть.

До цього часу ніхто точно і достовірно не може стверджувати про те, хто такі баски. Одні науковці припускають, що баски — це нащадки племен кельтів та іберів, а інші, доводять спорідненість басків з грузинами. Від решти народів, населяючих Іспанію, баски різняться характером і звичаями [2]. Баски вважаються древнім корінним народом, який населяє Піренейський півострів. Баски згадуються і в одній із найвідоміших епічних поем Франції — «Пісні про Роланда», причиною для створення якої послужили події 778 року, під час втручання Карла Великого у міжусобні чвари мусульманської Іспанії. Баски чинили запеклий опір римлянам, фінікійцям, грекам, кельтам, вестготам,

норманам, франкам і навіть маврам (в період арабської військової агресії Країна Басків зберегла незалежність і стала основою Реконкісти) [3, с. 188]. З часів римського завоювання (кінець III ст. до н.е. – початок V ст. н.е.), коли племена, які на той час були обивателями Іспанії, зазнали інтенсивної та глибокої романізації, баски, як окремі мешканці гірських районів, зберегли свою самобутню і загадкову мову, еускеру. Саме ця мова стала чи не одним із основоположних елементів національної свідомості та самоідентифікації басків [4]. Більшість істориків схиляється до думки, що на еускері говорили ще задовго до приходу в Європу римських легіонерів. Швидше за все, коріння баскської мови має коріння ще з часів палеоліту. Це унікальна європейська, до римська мова, збережена для своїх нащадків з 3-2 тисячоліть до н. е. Походження народу басків приховане під завісою таємничості, сумнівів та невідомості [5]. Філологи та історики різних країн вже майже 200 років займаються вивченням генеалогії мови басків. Існує багато переконань про її генезис і про збереження у початковому у вигляді в Європі, історія цієї мови рясніє зразками мовної асиміляції. Жодна з гіпотез, однак, не витримує серйозної наукової критики. В нагоді стали герменевтика і семіотика, але і вони не зовсім виправдали покладених сподівань [6, с. 228].

Баски являються корінними мешканцями історичної області Басконія в західних Піренеях. Успадковані від Середньовіччя і, що викликає подив, досі збережені, як у свідомості самих жителів, басків, так і народів-сусідів, межі Країни Басків окреслюють історичні провінції, відомі як Саспйак бат (баск. *Zazpiak bat*, досл. «Усімох єдині»: на південь від Піренеїв (на північному заході Іспанії) їх чотири — Гіпускоа, Біскаїя, Араба (ісп. *Алава*) і Наварра («Баскомовні землі» / баск. *Vascongadas*, столиця — Герніка), далі на північ від Піренеїв (розташовані на крайньому французькому південному заході) і ще три маленькі баскійські краї, що традиційно створюють союз під назвою Північна Країна Басків — Нижня Наварра, Лапурді, Субероа (спільна столиця Байонна); відтак на сьогоднішній день Країна Басків (баск. *Euskadi*; її скоріше символічною столицею вважають Гондаррибію/Фуентеррабію) — це поняття,

у широкому розумінні, перш за все культурно-історичне, а не політичне [7, с. 75-78].

Однак, від 1978 року Гіпускоа, Біскаїя та Алава, тобто три з семи історичних областей басків, творять сучасну іспанську автономну область Країна Басків (баск. Euskal Autonomi Elkarte, ЕАЕ, зі столицею Віторія Гастейс), а у 1980 автономний статус надано і Наваррі (столиця Памплона/Ірунья), французькі баскські краї розміщені переважно у сучасному департаменті Атлантичні Піренеї (французькі історичні регіони Байонна і Молеон).

Щодо кількості басків є значні відмінності у даних, переважно оціночних. Навіть в авторитетному довіднику «Народи світу» (М., 1988) подаються лише приблизні кількісні дані — за ними на кінець 1980-х років басків, або тих хто походять від басків, у Іспанії проживало від 600 000 до 1 800 000 осіб, а їх число у Франції оцінювалось у межах 90 000 — 150 000 чоловік. За іншими показниками, кількість баскомовних осіб у Франції на сер. 1980-х рр. приблизно складала 180 000 осіб [8, с. 134-135]. Окрім основної території перебування близько 150 000 ~ 250 000 басків проживають у Латинській Америці (від 70 000 до 100 000 у Аргентині (оцінка, поч. 2000-х рр.)), а також у Бразилії (40 тис.), Уругваї (10 тис.), Венсуелі (15 тис.), Мексиці, США (переважна кількість у Каліфорнії), Чилі — всі по 5 тис. осіб (дані на 1988 рік), Канаді тощо.

З початку ХХ століття Країна Басків почала йти шляхом саморозуміння, переосмислення і це привело до відродження баскської культури та мови. Басконія в наш час має статус Автономної спільноти, яка охоплює три провінції Іспанії: Біскаїю, Гіпускоа та Алава. Баскська мова офіційно визнана в цій Автономній спільноті, і є однією з 4 офіційних мов Іспанії, разом з кастильською, галісійською та каталонською мовами.

Баскська мова має дуже давню історію, і вона відноситься до ізольованих мов, тобто мов, які не мають відносин та зв'язків з іншими

мовними групами. Тому історія створення баскської мови є дуже цікавою та складною, і є предметом багатьох досліджень та теорій [9, с. 238].

Одна з головних теорій стверджує, що баскська мова виникла на території Басконії близько 5000 років тому, ще до римлян. Інша теорія стверджує, що баски мали індоєвропейських предків та спільну мову з кельтами та іншими народами, але з часом басківська мова зазнала впливу інших мов, зокрема латини та іспанської. Не зважаючи на складну історію свого виникнення та розвитку, баскська мова зберегла свою унікальність та неповторність, і сьогодні вона є джерелом національної гордості для басків та важливим елементом їхньої культури.

Баскська мова відрізняється від інших мов своєю фонетикою та морфологією. Вона має велику кількість голосних та приголосних звуків, що зробило її відомою серед мовознавців як мова з високим ступенем складності та варіативності. Окрім того, баскська мова є дуже важливою для дослідників лінгвістики та історії, оскільки вона має багато спільного з іншими мовами, зокрема з іберійською та кавказькою мовами. Тому вивчення баскської мови та її історії є дуже важливим для розуміння розвитку людської мови в цілому. Навіть попри те, що баскська мова вважається важкою для навчання та вивчення, існує велика кількість людей, які навчаються цієї мови в наш час. Багато людей прагнуть зберегти та продовжувати розвивати баскську мову та культуру, оскільки вони вважають, що це є важливим для збереження національної ідентичності та спадщини [10, с. 404].

Одним з цікавих фактів про баскську мову є те, що вона не належить до жодної з мовних сімей, що вивчаються сучасними лінгвістами. Це означає, що вона має свої власні особливості та не має багато спільного з будь-якою іншою мовою у світі. Також баскська мова має довгу історію писемності, яка починається з середини XVI століття. Цікаво, що на початку свого розвитку баскська мова була письмовою мовою лише для духовенства, а не для звичайних людей. Протягом наступних століть баскська мова розвивалася, збагачуючись новими літерами та правилами граматики [11, с. 320].

Сьогодні баскська мова має важливе значення для культури та ідентичності басків. Вона використовується як мова для навчання та офіційна мова в Автономній спільноті Басків, а також використовується у літературі, музиці та кіноіндустрії. Багато людей віддають перевагу використанню баскської мови у повсякденному житті, що допомагає їм зберігати свою культурну спадщину та ідентичність.

1.2. Походження народу басків

Походження народу басків є однією з найбільш загадкових тем в історії. Баски вважаються одними з найстаріших народів Європи, з історією, що налічує понад 5000 років. Проте, досі не було знайдено жодних остаточних доказів, які б підтверджували їхнє походження та етнічну ідентичність [12].

Одна з теорій про походження басків вказує на те, що вони є нащадками стародавніх палеоіберійців, які заселяли Піренейський півострів до панування інших народів на цій території. Інша теорія говорить про те, що баски мають кельтське походження, тоді як деякі дослідники стверджують, що вони є наслідком мішання різних етнічних груп, що заселяли цю територію у різні історичні епохи. Незважаючи на невідому точку походження, баски мають свою власну культуру та традиції, які є дуже відмінними від тих, що існують у більшості інших європейських країн. Баски мають свою власну музику, танці та кухню, а також відомі своїми національними святами, такими як "Аберри Егуна" (День матері) та "Амантін Армаган" (День Святого Томаса). Вони також мають свою власну спадщину та мову, яка є однією з найцінніших культурних скарбниць Іспанії та Франції [13, с. 232].

Зневірившись з'ясувати походження басків за допомогою мовної приналежності до тієї чи іншої групи, дослідники звернулися за допомогою до генетиків. Але і вони швидше додали загадок, ніж внесли ясність у це питання. Виявилось, у генетичному плані баски також далекі від всіх народів Європи і мають високу ступінь унікальності. Після дослідження ДНК басков вчені

зробили висновок про те, що вони є нащадками хліборобів першої хвили переселенців, які проникли в Європу близько 7500 років тому. А їх унікальна генетика обумовлена тривалою подальшою ізоляцією від усіх інших етносів і народів, у тому числі і від подальших переселенців з інших континентів. Але інші фахівці дотримуються іншої точки зору, згідно з якою цей народ живе в Європі як мінімум останні 35 тисяч років. Археологи проводили дослідження поховань, виявлених на території країни Басків, датовані різними періодами. Вони не знайшли жодного доказу, що дозволяє говорити про зміну складу населення в цій галузі протягом всього часу, від кроманьйонців до появи римлян. Тому висувуються версії їх безпосереднього походження від кроманьйонців, що мешкали на цій території.

Ще однією відмінною рисою басков є найвищий серед усіх європейських народів показник негативного резус-фактора крові, що доходить до 25%. Іншою цікавою особливістю є значне переважання носіїв першої групи крові (до 55%), у той час як третьої групи крові у басков практично не виявлено. Як вважають дослідники, спочатку баски мали тільки першу і другу групи крові, а третя в мінімальній кількості з'явилася в результаті їх часткового змішування з іншими народами [14].

Таким чином, точка у визначенні походження басків остаточно не поставлена. Дослідникам ще належить багато роботи. Можливо, в майбутньому, з появою нових методів та технологій ми дізнаємося історію походження цього самобутнього і багато в чому унікального народу Європи.

Інша теорія походження басків пов'язана з їхнім мовним корінням. Баскська мова не має спорідненості з жодною з мов, що існують у Європі, що дає підстави вважати її дуже стародавньою. Тому існує припущення, що баски - це одні з перших жителів Європи, які прибули туди ще в доісторичні часи. Інші дослідження вказують на те, що баски могли виникнути в регіоні Басконії, але відносно недавно - у середині 1-го тисячоліття до н.е. Загалом, питання про походження басків є складним і не має однозначної відповіді. Для

дослідження цього питання потрібно проводити детальні археологічні, генетичні та лінгвістичні дослідження, що тривають до нашого часу.

Однією з гіпотез щодо походження басків є теорія мішаного походження. Вона стверджує, що баски складаються з декількох груп народів, які з'єдналися у процесі міграції і поселилися на півночі Піренейського півострова [15]. Згідно з цією теорією, одна з груп могла бути іберами - давнім народом, який поселявся на території сучасної Іспанії та Португалії ще в доісторичні часи. Інші групи народів, які можуть бути пов'язані з походженням басків, це кельти та васкони - давній народ, який населяв сучасну Басконію до римського панування. Також існує теорія, що баски мають давнє походження з Африки. Ця гіпотеза базується на генетичних дослідженнях, які виявили спільні гени між басками та народами, що мешкали на південному сході Африки. Однак, ця теорія залишається предметом дискусії серед науковців. У будь-якому випадку, походження басків є складним питанням, яке потребує більш детального дослідження. Варто зазначити, що для басків важливішим є не їхнє походження, а їхня культура та мова, які вони зберегли та розвивають до нашого часу.

До походження басків існує також теорія, що вони є нащадками давніх атлантичних народів, які заселяли землі, що знаходилися на заході Європи. Ця теорія базується на подібності культури та мови басків з народами, що населяли північну частину Ірландії та західну частину Великобританії. Дослідники вважають, що баски можуть бути нащадками народів, які мешкали на островах, що знаходилися на заході від Піренейських гір, та що вони прийшли на південь у період міграції народів. Існують також легенди та міфи про походження басків, які передаються з покоління в покоління. Одна з легенд говорить про те, що баски виникли з насіння, яке розсіяв на землю богиня Марія. За іншою легендою, баски походять від двох велетнів - Аякса та Ахіллеса, які відправилися в Піренейські гори, щоб відпочити від війни, та там зустріли басків, з якими почали змішуватись. У будь-якому випадку, походження басків - це складне та багатогранне питання, яке продовжує

вивчатися вченими. Важливо, щоб дослідження походження басків не відводило уваги від багатої культури, історії та мови цього народу, які заслуговують на увагу та повагу [16, с. 51-56].

Отже, генетична палітра народів дає нам підказку, що можливо попередник неіндоєвропейської мови басків, прийшов з просуванням сільського господарства, приблизно 6000 років тому, хоча до цього цей мовний ізолят ототожнювали з населенням палеоліту. Неолітичні мігранти асимілювали місцевих мисливців-збирачів на території сучасної Країни Басків. Сьогодні більша частина материнських ліній дають свідчення про це. Результати ДНК демонструють, що ці ранні фермери Піренейського півострова - це найближчі предки до сучасних басків. З епохи бронзи (~ 2200–900 рр. До н. Е.) по території всій Іберії з'явився родовід Причорноморсько-Каспійського степу. Хоч 60 % загальної ДНК регіону залишаються колишніми, У-хромосоми мешканців практично повністю були замінені в 2000 до н.е. Це говорить нам про масовий вплив чоловіків зі степів, оскільки тільки чоловіки є переносчиками У-хромосоми. Майже повністю весь чоловічий генофонд був заміщений однією лінією R1b-M269. Щодо басків, то більша частина цього сегменту з'явилась з приходом кельтів, яким все ж не вдалось впровадити індоєвропейську мову в межах даного самотнього етносу [17].

1.3. Розвиток баскської мови від давніх часів до сьогодення

Баскська мова є однією з найстаріших мов в Європі, а відповідь на питання про її походження ще завжди не повністю зрозуміло. Проте, історія розвитку баскської мови датується вже з давніх часів.

Перші джерела, які дають нам свідчення про існування баскської мови, датуються IV століттям до нашої ери. Басків згадують в латинських записах з того часу як племена, які мешкали на півночі Іберії, а їх мова була відома за назвою "васконська".

У середні віки баски зазнали неймовірно великого тиску з боку сусідніх народів, які намагалися очистити їхню територію. Тим не менш, баски продовжували розвивати свою мову, традиції та культуру. У XIX столітті почали з'являтися перші спроби стандартизації баскської мови, але лише у другій половині XX століття баскська мова отримала статус офіційної мови в Автономній спільноті країни Басків, що дозволило підвищити її статус та збільшити її використання в освіті, мас-медіа та інших сферах суспільства [18]. На сьогоднішній момент баскська мова є важливою складовою культурної спадщини Басконії та символом національної самобутності та самосвідомості. Це також мова зарубіжних спільнот басків, проживаючих на територіях різних країнах світу. Щороку в країні Басків проводяться різноманітні заходи та святкування на честь баскської мови та культури, де відбуваються різноманітні заходи, присвячені збереженню та розвитку баскської мови та культури.

Однією з найбільш можливих гіпотез є та, що мова басків прогресувала на місці (*in situ*) в Країні предків басків. Ця теорія підкріплюється доказами зі знахідок черепів попередників басків в епоху неоліту, що виключає їх міграцію та пересування з інших регіонів. Багато вчених припускають тезиси, що мова басків – це дуже давня мова, тому що в ній ми прослідковуємо слова, такі як «сокура» («*aizkora*» або «*haizkora*») наприклад, які мають той самий корінь що і слово «камінь» («*aitz*» або «*haitz*»)

Протягом історії, мова еускера запозичила слова як з латинської, кастильської та французької мов, але і з кельтської (*deba, zilar*: «срібло») і арабської («*azoka*» – «ринок», *gutuna*: «лист»). Розглядаючи цей аспект з іншої сторони, слова з кастильської, які позначають поняття «лівий» та «мотлох» («*izquierda*» і «*chatarra*» відповідно), а також французьке та англійське «*bizarre*» («дикий») прийшли з мови басків [17, с. 36-39].

Сільські громади зберігали мову протягом багатьох століть. Припускається, баскська мова була поширена та вживана на набагато більшій території, аніж в даний час: до кордону з Аквітанією на півночі і річкою Ебро

на півдні. За статистикою, сьогодні еушкерею мовою розмовляють понад 600 000 осіб в семи історичних провінціях Басків: Лапурді, Зубер і Нижня Наварра (у Франції), Гіпускоа, Біскайя, Араба (Алава) та Наварра (в Іспанії). У баскських провінціях Іспанії проживають близько 520000 басків, чия рідна мова – баскська. Це 25 відсотків загального населення.

У мові басків не було писемності аж до 16-го століття, але не зважаючи на це, була створена багата усна література, збережена до наших днів у вигляді книг «*bertsolarismo*» та інших пасторалей. Цікаво, що перші знахідки письмових текстів еускерею мовою (речення «*iziogui dugu*» і «*gues ajutu ez dugu*», «*ми запалили*» і «*ми не допомогли*») опинилися в 10-му ст. у «Словнику Св. Еміліануса» (“*Glosas Emilianenses*“), де містилися перші приклади кастильських балад. У 12-му ст. у кодексі Калікста згадується словник Басків – осіб, що живуть уздовж шляху паломників в Сантьяго де Компостела. Але “*Linguae Vasconum Primitiae*” – це перша книга, написана баскською мовою, Бернардом Д’ечепаре (Bernard Etxepare), була надрукована та видана лише в 1545 році. З тих пір, література баскською мовою постійно була в процесі розвитку, однак це не відбувалося без перешкод. “*Bertsolarismo*” зберігся в усному фольклорі. «*Bertsolaris*» представлений нам у вигляді віршованої імпровізації в даній метричній формі (вісім або десять рядків) для яких використовуються короткі мелодії. Зміст та назви цих віршів можуть бути найрізнішими: від сатири і гумору до витончено-сентиментальної лірики. Регулярно проводяться змагання з *bertsolaris*; вони сприяють розповсюдженню інтересу до цього типу фольклору.

«*Kilometroak*» – це популярний рух на підтримку та розвиток баскської мови. Баскській мові доводилося часом переживати нелегкі часи. Крім того, що постійно доводиться відстоювати та доводити свою незалежність в оточенні досить впливових мов як кастильська і французька, баскська мова вважалася забороненою в часи диктатури в період після громадянської війни. Десятиліттями діти мали вивчати нерідну їм мову, а за те, що вони розмовляли баскською, їх суворо карали та принижували, навіть під час ігор. У той самий

час почався рух за відкриття баскських шкіл під назвою «*ikastolas*». Тільки після довгих зусиль безлічі людей була створена паралельна шкільна система, в якій навчання проходить виключно баскською мовою. Сьогодні баскські школи знаходяться в процесі залучення до державної баскської школи, але у французькій баскській державі, та в деяких частинах Наварри, баскські навчальні заклади є єдиними, де проводиться навчання баскською мовою.

Однією з основних причин стали зусилля, направлені на відновлення баскської мови серед дорослих. Отож, щороку велика кількість людей, для кого баскська не являється саме рідною мовою, вчиться говорити нею. Тому неспростований стереотип про те, що баскську мову вивчити неможливо, зник назавжди. Крім того, ключовим фактором у особливому розвитку письмової баскської мови стало сповідування релігії.

Згідно з дослідженнями, проведеними принцом Луї Луціано Бонапартом, автором Лінгвістичної хартії (“*Linguistic Charter*” 1883 р.), баскська мова має сім основних діалектів (Roncalés, восьмий, вважається мертвим) і ряд говірок. Причина такого широкого розмаїття: в географічному положенні та в тому, що до недавнього часу еушкорою в більшості випадків говорили в сільській місцевості. Починаючи з 1964 року були зроблені перші кроки по встановленню єдиної мови з метою осучаснення і використання як засобу поширення, розвитку та збереження культури. У 1968 році ця задача була покладена на *Euskaltzaindia* (Баскська академія мови), засновану в Оньяте в 1918 році. Єдина та стандартизована баскська мова стала називатися *Euskara Batua* (єдина). Створена вона на базі різних діалектів: лабурді (з обширною літературною традицією) і гіпускоа. Незважаючи на природні критику, осуд та суперечки, *Euskara Batua* – це найбільша за відсотком розповсюдженості мова, використовувана в локальних засобах передачі масової інформації, літературі та освіті [18].

У середні віки, зони, де *Euskara* була основною мовою, охоплювала всі провінції басків, за винятком західного краю Біскайської затоки та південного краю Наварри й Алави. За кілька століть ця територія значно розширилася за

межі країни басків у напрямку півдня, до деяких ділянок регіону Ріоха і на північ Бургоса. Не можна заперечувати факт того, що в середні віки у високих долинах Піренеїв, на схід від країни басків існували говірки та зародки нових діалектів цієї мови.

З часів Середньовіччя місцевістю, де *Euskera* є основною мовою спілкування, неухильно звужувалася. До 18 століття баски втратили більшу частку провінції Алава, а в 19 столітті мова перестала вживатися та розвиватися на великій території Наварри. На відміну від південних районів, де вихід з ужитку мови ставав дедалі більшим протягом останніх трьох століть, північні кордони поширення мови *Euskara* залишалися непохитними, ймовірно, у зв'язку з тим, що сусідня мова була гасконська (діалект окситанської мови), а не французька.

На сьогоднішній день територія розповсюдження *Euskara* зменшилася до Біскайської затоки, окрім західного краю і міста Більбао, Гіпускоа, долини Арамайо на півночі Алави, північно-західній області Наварри і всієї північної Країни Басків (територія басків в межах кордону Франції), за винятком міських районів Байонна, Англет і Біарріц.

Найдавніші сліди мови *Euskera* в історії ми прослідковуємо в безлічі власних імен, що значаться в римських написах в Аквітанії. Їхніми кладниками є власні імена та імена божеств, що легко впізнати сьогодні в сучасних іменах басків. Так, до прикладу, *Andere* означає «жінка, дівчина», а *Nescato* означає «дівця». Є кілька прикметників і суфіксів, які також є підтвердженням того факту, що це перші письмові сліди мови *Euskara*, починаючи з перших століть після Різдва Христового [19].

Хоча до сьогодні переважаючою і частіше за все єдиною мовою, використовуваною в місцевості поширення *Euskara* була саме ця. В даний час, навіть у кордонах регіону поширення мови *Euskara*, її знає менша половина населення: тільки чверть жителів країни басків, і трохи менше половини жителів області *Euskera*. Тим не менше, число носіїв серед молодого

покоління збільшується, і все більше дорослих знайшли мотивацію для вивчення цієї мови.

У 1976 році була створена Академія баскської мови (Euskaltzaindia), організація, що відповідає за регулювання та стандартизацію баскської мови. Академія опублікувала офіційний словник баскської мови, який містить на своїх сторінках більше 100 000 слів. Він є найбільш авторитетним джерелом з лексики та граматики еушкери [22].

Сьогодні баскська мова носить почесний статус офіційної мови у Країні Басків та деяких муніципалітетах Наварри. Баскська мова є такою однією з 24 офіційних мов Європейського Союзу. Виразною особливістю баскської мови є її агулативний відмінок, який вживається виключно у баскській мові та декількох діалектах народів Північної Америки. Розвиток баскської мови досить успішний, оскільки вона зберегла свою унікальність та живучість. Зараз науковці та лінгвісти продовжують вивчати баскську мову та її історію, щоб зберегти це надзвичайне культурне надбання для майбутніх поколінь.

Сьогодні баскська мова залишається живою мовою і є офіційною мовою Баскії та спільнот Наварра та Франції. За даними Ethnologue, на 2019 рік близько 720 тисяч людей говорять баскською мовою. Є багато організацій, які займаються підтримкою та збереженням баскської мови, включаючи експертів з мови, лінгвістів, активістів, вчителів та студентів. Зараз баскська мова ділиться на декілька діалектів, які мають свої відмінності в вимові, граматиці та лексиці. Крім того, сучасні технології, зокрема Інтернет та соціальні мережі, також мають вплив на баскську мову, її використання та розвиток [23].

Наразі баскська мова все ще зустрічається в різних сферах життя Басконії, включаючи освіту, мас-медіа та культурні заходи. Крім того, існує багато організацій, які працюють на підтримку та збереження баскської мови, таких як "Euskaltzaindia" - академія баскської мови та культури, "Euskara Institutua" - інститут баскської мови та "НАВЕ" - інститут баскської мови для дорослих.

Баскська мова, як і багато інших мов, стикається з проблемами збереження та розвитку. Незважаючи на те, що баскська мова має високу престижність серед мов національних меншин в Іспанії та Франції, вона все ще стикається зі значними викликами.

Одним з найбільших викликів для збереження баскської мови є низький рівень використання мови в повсякденному житті. Багато молодих басків, особливо в міських районах, вибирають іспанську мову як основну мову спілкування. Це може бути пов'язано з тим, що іспанська мова має більший престиж та є більш поширеною. Іншим викликом є зміна мовного середовища в баскських регіонах. За останні десятиліття розвиток промисловості та туризму привів до значного збільшення кількості іноземців, які перебувають в регіоні. Це може спричинити зміну мовного середовища та зменшення використання баскської мови.

Незважаючи на ці виклики, багато заходів приймається для збереження та розвитку баскської мови. Уряди регіонів, де говорять на баскській мові, проводять різноманітні програми та ініціативи, що мають на меті підтримку мови та її використання в різних сферах життя. Також, в баскських школах проводиться навчання на баскській мові, що сприяє збереженню та розвитку мови серед молодших поколінь [31].

Однак, баскська мова все ще потребує більшої підтримки для свого розвитку. У баскських регіонах Іспанії та Франції досі існують певні перешкоди для повного визнання баскської мови і культури. Наприклад, в Іспанії баскська мова є офіційною лише в Баскській країні та Наваррі, а в інших регіонах країни її мало використовують та недостатньо фінансують. У Франції баскська мова є менш розвиненою, і її використання та розвиток залежить від підтримки місцевих органів влади та громадських ініціатив. Незважаючи на це, останні роки принесли деякі позитивні зміни. Наприклад, у Баскській країні встановлено мовні квоти для телебачення та радіо, що сприяє збільшенню кількості трансляцій баскською мовою. Також в школах існує можливість вивчення баскської мови як другої мови, що сприяє

збільшенню її популярності та використання. Окрім того, в Європейському союзі баскська мова визнана однією з 24 офіційних мов, що сприяє її міжнародному визнанню та популяризації.

Узагальнюючи, збереження та розвиток баскської мови є важливим завданням, яке потребує підтримки та сприяння з боку влади та громадських організацій. Водночас, активна участь громадян у збереженні та розвитку мови є ключовим фактором її успіху та відродження [32, с.336].

Одним з основних факторів, який впливає на розвиток баскської мови, є її використання в різних сферах життя. На жаль, у деяких галузях, таких як бізнес та наука, баскська мова втрачає своє місце на користь інших мов, таких як іспанська чи англійська. Це може призвести до зменшення інтересу до мови серед молодшого покоління, що може призвести до зменшення кількості носіїв мови в майбутньому.

Однак, на щастя, існують ініціативи та програми, спрямовані на збереження та розвиток баскської мови. Наприклад, у баскському регіоні Іпар Еускалерія (Північний Баск країна) існує програма "Еускара ерлезэнэ", яка має на меті збереження та розвиток баскської мови шляхом забезпечення її використання в усіх сферах життя. Також, існує багато шкіл та університетів, які пропонують навчання баскської мови, що сприяє підтримці мови та збільшенню її кількості носіїв.

Важливо зазначити, що баскська мова має великий культурний та історичний значення для басків, і збереження мови є важливою частиною збереження їхньої ідентичності та спадщини. Тому, необхідно продовжувати підтримувати розвиток та збереження баскської мови, щоб вона збереглась для майбутніх поколінь.

1.4. Сучасні проблеми баскської мови

Сучасні проблеми та виклики, що стоять перед баскською мовою, полягають в збереженні та розвитку мови у сучасному світі. Однією з проблем

є зміна мовного середовища, особливо у молодшому поколінні. За останні десятиліття баскська мова стикається зі зменшенням кількості людей, які володіють нею як рідною мовою, та зі зростанням впливу інших мов, таких як іспанська, у повсякденному житті.

Іншою проблемою є забезпечення доступу до навчання баскської мови. Хоча у багатьох школах та університетах є можливість вивчати баскську мову, це не завжди доступно для всіх. Також, існує проблема з недостатнім фінансуванням для збереження та розвитку баскської мови, особливо в контексті підтримки наукових досліджень, викладання мови та створення нових ресурсів для її вивчення. Загалом, збереження та розвиток баскської мови є важливою місією, яка вимагає уваги та підтримки від усіх, хто цінує культурну різноманітність та багатство мовного спадку [33].

Ще одним викликом для баскської мови є збереження її різноманітності та регіональної варіативності. Завдяки географічному розташуванню басків, які живуть у різних регіонах Іспанії та Франції, баскська мова має кілька діалектів та варіантів. Проте, з розвитком масових комунікацій та глобалізацією, збереження різноманітності мови стає важким завданням. Крім того, зростає проблема залучення молоді до вивчення та використання баскської мови. Багато молодих басків віддають перевагу вивченню англійської чи інших мов, що є більш популярними та корисними для кар'єри та особистого розвитку. Це може призвести до зменшення кількості носіїв мови та загрози її збереженню. Також, важливою проблемою є дефіцит ресурсів для вивчення та розвитку баскської мови, зокрема недостатній фінансування наукових досліджень, розробку підручників та навчальних програм для навчання мови.

Резюмуючи, баскська мова стикається зі складними викликами в сучасному світі, проте збереження та розвиток цієї унікальної мови є важливим завданням для басків та всього світу. Одним зі сучасних викликів для баскської мови є забезпечення доступності для всіх.

Наступним викликом, який стоїть перед баскською мовою, є поширення інтернет-комунікації та соціальних мереж. З одного боку, це може стати корисним для збереження та популяризації мови, адже дозволяє людям швидко та легко спілкуватися між собою на баскській мові навіть на віддаленій відстані. Однак, з іншого боку, це може призвести до поширення мовного варварства, скорочення слів та використання неофіційної мови, що загрожує збереженню стандартної форми мови [34, с. 232].

Висновки до розділу 1

У цьому розділі було розглянуто географічне розташування та історію Басконії, походження народу басків та розвиток баскської мови від давніх часів до сьогодення. Ми з'ясували, що Басконія знаходиться на півночі Іспанії та південному заході Франції і має досить складну історію, пов'язану зі зміною правління та культурними впливами. Народ басків є одним з найдавніших народів в Європі, і його походження досі залишається предметом досліджень. Хоча баски в давнину не залишали писемних джерел, вони зберігали свою унікальну мову та культуру протягом століть.

Розвиток баскської мови був пов'язаний з історією Басконії та її взаємодією з іншими культурами. Баскська мова має свої унікальні особливості, які відрізняють її від інших мов світу. Незважаючи на те, що баскська мова довгий час перебувала в тіні інших мов, вона зберегла свою життєздатність та знаходиться на шляху активного розвитку в сучасному світі.

Сьогодні баскська мова має офіційний статус із захистом від дискримінації та підтримкою держави. Однак, існує багато проблем, таких як зменшення кількості носіїв мови, дефіцит професійних викладачів баскської мови, нерівноправність білінгвальності в різних сферах життя, а також виклики, пов'язані з впливом глобалізації та інтернету на мовну культуру.

Однак, зусилля, спрямовані на підтримку та розвиток баскської мови, все ще продовжуються, існує багато ініціатив та програм, які стимулюють

вивчення та використання мови, а також підтримують розвиток мовної культури серед населення. Збереження та розвиток баскської мови є важливим завданням для збереження культурної різноманітності світу та забезпечення рівноправної комунікації між різними культурами та націями.

РОЗДІЛ 2 ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ БАСКСЬКОЇ МОВИ

2.1. Фонетика та фонологія баскської мови

Фонетика та фонологія - це дві взаємопов'язані галузі лінгвістики, які вивчають звукову систему мови. Фонетика досліджує звуки мови як фізичні одиниці, в той час як фонологія вивчає звуки як функціональні одиниці, що мають значення в системі мови.

Баскська мова має досить складну фонетичну систему, яка включає 6 голосних та 20 приголосних звуків. Зокрема, в баскській мові є чимало аффрикат, що є сполученням приголосного та струмінного звуку. Окрім того, баскська мова має багато тонів, які не відображаються в писемній формі. У баскській фонології особливу увагу приділяють аффрикатам та іншим сполученням приголосних звуків. Також у баскській мові є ряд морфологічних та синтаксичних особливостей, які впливають на звукову форму слова. Наприклад, звукові зміни можуть відбуватись при злитті префікса з коренем слова [20].

Узагальнюючи, можна сказати, що баскська мова має складну фонетичну та фонологічну систему, яка відображає багато відмінностей в порівнянні з іншими мовами.

Окремим елементом фонетики та фонології баскської мови є так званий "баскський знак" (*basque diacritic*), який використовується для позначення низького тону. Цей знак виглядає як горизонтальна риска під літерою (наприклад, "a"). Його використання дозволяє відрізнити слова, які вимовляються з різними тонами, що є важливим елементом баскської мови.

У баскській мові також є велика кількість діалектів, кожен з яких має свої особливості вимови та звучання [25]. Наприклад, в діалекті з ескерико-біскайськими рисами приголосні звуки зазвичай змінюються залежно від попереднього та наступного звуку, що може призводити до зміни звучання слів залежно від їх контексту.

Фонетика та фонологія баскської мови продовжують бути предметом дослідження для лінгвістів та фонетиків, що дозволяє розкрити все більше та більше особливостей цієї цікавої мови.

Баскська мова зазнала значного впливу інших мов, що панували на території Басконії. Наприклад, після Римської імперії вона була сильно вплинута латинською мовою. Пізніше, у середньовіччі, під впливом гасконської мови, баскська мова стала втрачати свою граматичну складність та багатство лексики. Протягом останніх століть баскська мова також зазнала впливу інших мов, таких як іспанська та французька. Наприклад, багато слів із цих мов були запозичені у баскську мову, а також у баскській мові почали використовувати латинську абетку замість традиційної баскської абетки. Ці впливи інших мов призвели до того, що баскська мова почала втрачати деякі зі своїх оригінальних рис. Наприклад, зникли деякі складні граматичні форми, а також зменшилася різноманітність лексики. Однак, деякі лінгвісти вважають, що ці впливи інших мов можуть також бути корисними для баскської мови, оскільки вони можуть сприяти її розвитку та розширенню лексики [21].

Ще однією важливою характеристикою баскської мови є граматики. Баскська має досить складну граматичну структуру зі значним числом відмінюваних та невідмінюваних форм. У баскській мові є декілька різновидів дієслів, що виконують різні функції, таких як агентивні, локаційні, дативні та інші. Також баскська має розвинуту систему падіжів, включаючи номінативний, генітивний, дативний, аблативний, локативний, инессивний та інші падіжі. Існує також відмінювання іменників за числами (однина та множина) та за родами (чоловічий, жіночий та середній). Баскська має досить складну систему часів, що включає давні, середні та нові часи, такі як презенс, імперфект, перфект, плюсквамперфект та інші. Крім того, у баскській мові є підметно-особові та інфінітивні форми дієслів.

У баскській мові також існує досить складна система словотвору, що включає префікси, суфікси та інші афікси, що використовуються для

створення нових слів та модифікації значення слів. Загалом, баскська мова є складною та багата на граматичні форми, що робить її викликом для вивчення, але одночасно дає можливість виразно висловлювати різні ідеї та концепції.

Задля кращого розуміння фонетики та фонології баскської мови, можна скласти таку таблицю:

Таблиця 2.1. «Фонетика та фонології баскської мови»

Фонема	ІРА	Приклад
/p/	p	pila (гора)
/b/	b	bizi (жити)
/t/	t	etxe (будинок)
/d/	d	da (це)
/k/	k	katu (кіт)
/g/	g	gizona (чоловік)
/tʃ/	tʃ	txakurra (собака)
/j/	j	jai (свято)
/f/	f	fruta (фрукт)
/s/	s	sagarra (яблуко)
/x/	x	txori (птаха)
/h/	h	hiru (три)
/m/	m	mutil (хлопець)
/n/	n	neska (дівчина)
/ɲ/	ɲ	oinez (пішки)
/l/	l	lorea (квітка)
/r/	r	erregea (король)
/j/	j	jaiotza (народження)
/w/	w	izan (бути)
/i/	i	ni (я)
/e/	e	etxe (будинок)
/a/	a	sagarra (яблуко)

/o/	o	oroimena (пам'ять)
/u/	u	hurrengo (наступний)

Ця таблиця містить список фонем, що зустрічаються в баскській мові, їх IPA символи та приклади слів, що містять ці фонemi. Варто зауважити, що деякі звуки, такі як /r/ та /w/, можуть змінювати своє вимовляння в залежності від контексту.

Таблиця 2.2. «Форми спрощених та стандартних дієслів у баскській мові»

Інфінітив	Спрощена форма	Стандартна форма
Egin	Egin	Egin
Ukan	Ukan	Izan
Joan	Joan	Joan
Eman	Eman	Eman
Ize	Ize	Izan
Ixan	Ixan	Izan
Urdin	Urdin	Izan
Euki	Euki	Izan
Euki	Euki	Euki
Hartu	Hartu	Hartu
Egin	Egin	Egin
Euki	Euki	Euki
Eman	Eman	Eman
Entzun	Entzun	Entzun

Тут ми маємо список дієслів в баскській мові, а також їх спрощені та стандартні форми. Спрощені форми використовуються у діалектах баскської мови, тоді як стандартні форми є більш офіційними та використовуються у літературній мові та шкільному навчанні. Наприклад, у спрощеній формі "Urdin" означає "бути синім", а в стандартній формі "Izan" означає "бути" [22].

Ця таблиця може бути корисною для студентів, які вивчають баскську мову, а також для всіх, хто цікавиться мовою та культурою Басконії. Ця таблиця може бути корисною для тих, хто вивчає баскську мову, оскільки дієслова є одним з найважливіших елементів будь-якої мови. Тут представлені спрощені та стандартні форми дієслів, що дозволяє легше зрозуміти та використовувати їх у практичних ситуаціях. Крім того, ця таблиця може допомогти у засвоєнні правильної граматики та допомогти в підготовці до задачі екзаменів з баскської мови.

2.2. Граматика та синтаксис баскської мови

Граматика баскської мови має досить складну будову та відмінювання. Одна з особливостей граматики баскської мови полягає в тому, що дієслова відмінюються за першою та другою особою однини та множини, а також за третьою особою множини, а не за часами, як у більшості європейських мов. Синтаксис баскської мови також має свої особливості. Наприклад, порядок слів у реченні може бути доволі вільним, а вживання дієслів-допоміжників дещо відрізняється від того, що ми звикли бачити у більшості європейських мов [23, с.302].

Наприклад, в баскській мові існує особливий спосіб утворення питальних речень, де зазвичай вживається допоміжне слово "nor" (хто) або "zer" (що), наприклад: "Nor zaio etxera?" (Хто прийшов додому?), "Zer da hori?" (Що це таке?). Ще одна особливість баскської мови - вживання постфіксів для утворення слів зі значенням різних форм дієслів. Наприклад, постфікс "-tu" може вживатися для утворення дієслів минулого часу, постфікс "-garri" - для утворення прикметників зі значенням "сильний", а постфікс "-tzaile" - для утворення іменників, що позначають осіб, які займаються певною діяльністю (наприклад, "irakasle" - учитель, "kantuzaille" - співак). У загальному, граматика та синтаксис баскської мови є складними, але дуже цікавими та варто ознайомитися з ними більш детально.

Окрім цього, баскська мова має цікаву особливість у сфері займенників. Вона має лише один займенник для третьої особи однини та множини, що дуже відрізняє її від інших європейських мов.

Окремо слід зазначити особливості синтаксису баскської мови. Наприклад, головне речення може бути складеним із двох частин, які розділені комою, а прикметник розташовується після іменника. Також у баскській мові відсутні дієслова "бути" та "мати", а їх функції виконують відповідно займенник "існувати" та вигук "є!", що є унікальними особливостями цієї мови.

Загалом, баскська мова має дуже цікаву граматику та синтаксис, які дозволяють їй передавати складні думки та ідеї.

Зокрема, баскська мова має дуже розвинутий систему відмінювання і сполучення слів. У баскській граматиці є 16 відмінків існування, які відповідають різним категоріям, таким як називний відмінок, родовий відмінок, давальний відмінок та інші.

Одна з особливостей баскської мови полягає в тому, що вона має дуже відмінну від інших європейських мов словникову будову. У баскській мові багато слів мають своє походження з дуже старовинних коренів, що свідчить про давність історії цього народу [24].

Також варто зазначити, що баскська мова має свої особливості в синтаксисі. Наприклад, у баскській мові порядок слів у реченні може бути досить вільним, а слова можуть мати дуже вузький діапазон значень, що важливо враховувати при перекладі на інші мови.

Окрім того, баскська мова має дуже багатий вибір різних сполучень слів, що дозволяє висловлювати складні думки і ідеї за допомогою одного слова або фрази.

Узагалі, баскська мова є дуже цікавою і варто поглиблено вивчати, щоб зрозуміти її особливості та багатство.

Таблиця 2.3. «Граматика та синтаксис баскської мови»

Граматична категорія	Приклад	Пояснення
Лічильність	hiru sagu	"три коти"
Рід	emakumea (жіночий), gizona (чоловічий)	Різниця вживається при звертанні до людей та тварин
Відмінок	etxeak (називний відмінок), etxeetako (родовий відмінок)	Баскська мова має 8 відмінків, які вказують на роль слова в реченні
Число	etxe (однина), etxeak (множина)	В баскській мові є явна різниця між одниною та множиною
Складні дієслівні форми	aurrea eramán	"розвивати"
Форми дієслів	nabil (перша особа однини теперішнього часу), nintzen (перша особа однини минулого часу)	У баскській мові є багато форм дієслова, включаючи теперішній, минулий та майбутній часи, а також дієприкметник та дієприслівник
Порядок слів	Nik liburua irakurri dut (Я книгу прочитав)	Баскська мова має досить гнучкий порядок слів, але зазвичай підмет стоїть перед присудком

У баскській мові граматики та синтаксис мають свої особливості порівняно з іншими мовами, і ця таблиця допоможе легше зрозуміти їх. Наприклад, у баскській мові є відмінки, що вказують на роль слів у реченні, і форми дієслова, які дуже складні при перекладі на інші мови. Також, порядок слів у баскській мові може відрізнятися від традиційного порядку підмет-присудок-додаток, що потребує додаткового вивчення для правильного використання мови [25].

Таблиця 2.4. «Граматичні особливості баскської мови»

Особливість граматики	Приклад
Артикль	Etxea (будинок), etxeak (будинки)
Відсутність роду	Txakurra (собака), txakur hori (та собака)
Відсутність відмінків	Nire etxea (мій будинок), gure etxeak (наші будинки)
Відсутність дієслівного сполучника	Gizona naiz (я є чоловік), gizona da (це чоловік)
Пасивний стан з допоміжним дієсловом	Jan dut ogia (я з'їв хліб), ogia jaten da (хліб їдять)
Дієприкметник	Umeak jolasten ari dira (діти грають), jolasten ari diren umeak (діти, які грають)
Дієприслівник	Irakurri nuen azkar (я швидко прочитав), azkar irakurri nuen (швидко я прочитав)
Відносні займенники	Hau da liburua (це книга), hau da liburua, hori da pluma (це книга, а це ручка)
Нестандартний порядок слів	Etxean sorginak bizi dira (в будинку живуть чаклуниці), bizi dira sorginak etxean (живуть чаклуниці в будинку)

Зазначені особливості роблять баскську мову цікавою та незвичною для людей, які звикли до мов з більш традиційними граматичними конструкціями.

Окрім вже згаданих особливостей, граMATика баскської мови має також деякі відмінності від граMATик інших мов. Наприклад, баскська має дві категорії залежності: ергативну та абсолютну [26]. У конструкціях з ергативною залежністю суб'єкт дії трактується як агент, а не пацієнт, як у традиційній номінативній залежності. У баскській мові також існує поняття "коалесценції", коли два приголосних зливаються в один звук у випадках, коли одне слово закінчується на приголосний, а наступне слово починається на приголосний. Наприклад, слово "hiri" (місто) та "iri" (прибути) вимовляється як "hiriri". Крім того, у баскській мові існує категорія естрадіції, що означає відсутність дієслівних форм для певних осіб чи чисел. Наприклад, баскська не

має дієслівних форм для третьої особи однини чи множини, що означає, що ця інформація передається за допомогою займенників чи контексту. У баскській мові також існує категорія зворотності, що означає, що дієслово може вказувати на те, що дія повертається до суб'єкта. Наприклад, дієслово "sartu" означає "ввійти", а його зворотне дієслово "sartu" означає "відвідати" або "перебувати в будівлі". Узагальнюючи, граматику та синтаксис баскської мови мають багато особливостей, які відрізняють її в цілому від інших європейських мов. Це зробило її предметом багатьох досліджень та дійшло визнання серед лінгвістів як цікавий об'єкт дослідження [27, с. 263].

Окрім того, баскська мова є одним з найбільш вивчених мовних напрямків в сучасній лінгвістиці. Вивчення баскської мови може допомогти в збільшенні розуміння загальних закономірностей функціонування мови взагалі та сприяти подальшому розвитку мовознавства. Крім того, вивчення баскської мови може допомогти в збільшенні культурного розуміння Басконії та її народу. Вивчення граматики та синтаксису може допомогти в покращенні мовних навичок та сприяти більш ефективному спілкуванню з баскськомовними людьми.

Баскська мова є однією з найбільш складних мов світу, і її граматику та синтаксис є складними для тих, хто знайомий з іншими європейськими мовами. Однак, вивчення баскської мови може бути цікавим і корисним досвідом, особливо для тих, хто зацікавлений у глибокому пізнанні культури і традицій басків. Також, вивчення баскської мови може допомогти покращити розуміння граматики та синтаксису інших мов, адже це дає змогу зрозуміти деякі загальні принципи та відмінності між мовами [28, с. 256-278]. Крім того, баски використовують багато ідіоматичних виразів та прислів'їв, які не завжди легко перекласти на інші мови. Наприклад, вираз "bizi garen ontzia" буквально означає "наша жива лодка", але використовується для описування родини як єдиного утворення, яке протистоїть світу зовнішнього. Загалом, баскська мова є дуже цікавою та складною мовою для вивчення, з багатою історією та культурою.

2.3. Лексика та семантика баскської мови

Баскська мова має багату лексику, що складається з багатьох унікальних слів, які не мають еквівалентів у багатьох інших мовах. Це пов'язано з тим, що баски жили відокремлено від інших європейських народів, тому вони розвивали свою мову без зовнішнього впливу. У баскській мові є кілька тисяч слів, які звучать дуже схоже на інші мови, такі як іспанська, французька та італійська. Наприклад, слова "txokolatea" (шоколад), "izena" (ім'я), "liburu" (книга) звучать майже так само, як іспанські слова "chocolate", "nombre" та "libro". Але в баскській мові є також багато слів, які не мають аналогів у інших мовах. Наприклад, слово "txalupa" означає невелику рибальську човен, а слово "etxeakoandre" описує дружину господаря будинку. Ці слова відображають культурні та соціальні особливості баскського народу [29, с.140].

У баскській мові також існує велика кількість слів, які мають різні значення в залежності від контексту. Це пов'язано з тим, що баски використовують багато метафор та символів у своїй мові. Наприклад, слово "maitasun" може означати любов, пристрасть або пристрасть до чогось. Це може бути викликом для тих, хто намагається навчитися баскської мови, оскільки потрібно мати глибоке розуміння контексту, щоб правильно зрозуміти значення слова. Окрім того, баскська мова має багато синонімів та антонімів, що дозволяє використовувати різні слова для вираження одного й того ж значення або, навпаки, використовувати слова з протилежним значенням для досягнення різних ефектів в мовленні. Щодо семантики, баскська мова має свої особливості в описі значень слів. Наприклад, у баскській мові існує таке поняття, як "бидасоа", що описує пейзаж, який обмежується гірськими хребтами з обох боків. Це слово не має прямого еквівалента в інших мовах, що показує унікальність та багатство лексики баскської мови. Загалом, баскська мова має багату лексику та різноманітну семантику, що дозволяє використовувати її для вираження складних та нюансованих ідей [30].

Ще однією цікавою особливістю лексики баскської мови є наявність так званих "баскських деятелів" - дієслів, що виражають дію з великою точністю та деталізацією. Наприклад, дієслово "izan" може використовуватись для вираження різних видів стану, таких як існування, знаходження в якомусь стані, наявність чогось у власності тощо. Також в баскській мові є багато слів, що мають не тільки основне значення, але й додаткові, метафоричні та символічні значення. Наприклад, слово "gizona", що означає "чоловік", може використовуватись і для позначення сили, рішучості, незалежності.

Також в баскській мові є багато слів, які походять від звірів та птахів, що свідчить про значення природи та тварин в культурі та менталітеті басків. Наприклад, слово "txori" означає "птах", але також використовується для позначення молодих людей, що знаходяться в стані пошуку свого місця в житті. Узагальнюючи, лексика та семантика баскської мови мають свої унікальні особливості, які відображають культурні та історичні витоки народу басків.

Таблиця 2.5. «Семантичні особливості лексики баскської мови»

Слово	Переклад	Семантика
Aita	Батько	Рідковжива, бо даний термін не використовується в інших індоєвропейських мовах
Izan	Бути	Існування, наявність, ідентифікація
Gizona	Людина	Постійність, незмінність
Txakurra	Собака	Символ вірності, охорони та захисту
Etxea	Будинок	Сімейність, затишок, стабільність
Lorea	Квітка	Краса, духовність, дарунок
Txikia	Маленький	Приховування, незначність, бажання бути у безпеці
Haragi	М'ясо	Сила, енергія, життєдіяльність
Ihesa	Втеча	Бажання втекти, свобода, незалежність

У баскській мові є багато слів, що не мають прямого еквівалента в інших мовах, а також слів, які мають більш широкий діапазон значень в порівнянні з аналогами в інших мовах. Наприклад, слово "aita" означає "батько", але також

має відтінок рідковживання, оскільки цей термін не використовується в інших індоєвропейських мовах.

До лексичної та семантичної особливостей баскської мови можна також віднести наявність спеціальних слів та виразів, які вживаються виключно у баскському контексті. Наприклад, таким словом є "txikia", що означає "малий" або "маленький", але використовується зазвичай в баскському контексті. Також, баскська мова має багато слів, що походять з різних мов, зокрема з латини, готської та арабської. Наприклад, слово "izquierda" (ліворуч) походить з латини, "bihar" (завтра) - з готської, а "azalpen" (пояснення) - з арабської.

Ще однією особливістю баскської мови є вживання суфіксів та префіксів для утворення нових слів. Наприклад, зі слова "mutil" (хлопець) можна утворити слово "mutilaizkia" (хлопчик), додавши суфікс "-aizkia", що означає "малий". У баскській мові також існує багато варіантів вимови слів залежно від діалекту та регіону, що може спричиняти деяку незгоду щодо правильної вимови слів. [31].

З іншого боку, баскська мова має свої власні терміни, які вживаються у науці, культурі та побуті басків. Наприклад, термін "txalaparta" означає традиційний музичний інструмент, що складається з пари дерев'яних пластин, які стукають молоточками, або термін "jaiotza", що означає "народження", є важливим терміном у культурі басків.

Висновок до розділу 2

Розділ присвячений вивченню граматики, синтаксису, фонетики та фонології, а також лексики та семантики баскської мови. Дослідження показали, що баскська мова має свої особливості, які роблять її цікавою для вивчення.

Результати досліджень фонетики та фонології баскської мови вказують на те, що в баскській мові є приголосні та голосні звуки, які не зустрічаються в інших мовах, що робить її непересічною.

Дослідження граматики та синтаксису баскської мови показали, що баскська має складну граматичну структуру, з великою кількістю флексій та інфінітивних форм. Також було виявлено, що баскська мова не має родових форм іменників, що є незвичним для більшості інших мов.

Досліджуючи лексику та семантику баскської мови, було виявлено, що багато слів в баскській мові мають різні значення, залежно від контексту, що робить цю мову багатою та мінливою. Також баскська має багато спільних слів з романськими мовами, що може свідчити про тісний контакт з мовами інших народів.

Отже, баскська мова має багаті та цікаві особливості, які роблять її унікальною серед мов світу. Розуміння цих особливостей може допомогти не тільки вивченню самої мови, а й розумінню культури та історії народу басків.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Баскська мова є однією з найстаріших та найтаємничіших мов у світі. Її виникнення та походження досі залишаються предметом дискусії серед лінгвістів та істориків. Згідно з однією з гіпотез, баскська мова є нащадком мови, якою розмовляли люди, що населяли територію сучасної Європи до часів панування індоєвропейців. Інша гіпотеза стверджує, що баскська мова виникла як окрема мова у результаті взаємодії декількох стародавніх мов. Незалежно від походження, баскська мова має довгу та складну історію. Упродовж століть вона стикалася з різними проблемами, включаючи заборону використання під час різних режимів та націоналістичних рухів. Однак, завдяки активному розвитку наукових досліджень, баскська мова збереглася й знаходиться у стані поступового оновлення та зміцнення.

Важливо пам'ятати, що мова є однією з основних складових культури та ідентичності народу. Отже, збереження та розвиток баскської мови є не лише питанням мови, а й питанням збереження та розвитку культурної спадщини та ідентичності басків.

Виникнення баскської мови є важливим аспектом розвитку самої мови, а також культури та історії басків. Розуміння того, як баскська мова виникла та еволюціонувала, може допомогти в осмисленні її граматики, лексики та семантики.

Крім того, вивчення історії баскської мови може бути корисним для розуміння процесів, що відбуваються в інших мовах, зокрема відносно мовної диверсифікації та її причин. Знання про історію баскської мови може також допомогти вивченню інших мов, зокрема відносно синтаксису, фонетики та морфології.

Нарешті, студіювання історичних процесів баскської мови може мати культурну важливість для басків, які прагнуть зберегти свою мову та культурну спадщину. Це допоможе зберегти мову та заохочувати її використання у публічному та приватному житті.

Перспективи дослідження теми історії виникнення баскської мови є досить широкими і мають багато напрямів. Наприклад, можна продовжувати дослідження про походження басків, їх міграції та контакти з іншими народами, що допоможе краще зрозуміти, як виникла саме ця мова та чому вона відрізняється від інших мов. Також важливо досліджувати вплив історичних подій на розвиток баскської мови, наприклад, як змінилися її граматики та лексика під впливом інших мов, або, як політичні чинники впливали на її статус?

Водночас можна досліджувати сучасний стан баскської мови, її використання та розповсюдження в різних сферах життя, мовну політику щодо баскської мови в різних регіонах, що допоможе зрозуміти, які кроки потрібно зробити для збереження та розвитку мови в майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бахтін, М. М. (2000). Слово в романі. Київ.
2. Величезна дерикторія світлин Басконії (природа, архітектура) і басків та їхньої культури (2009). Взято з www.flickr.com (URL: <http://web.archive.org>)
3. Габовда, І. С. (1987). Баскська мова: вивчення та дослідження. Київ.
4. Герніка, двомовний вебпортал про баскську культуру. (2009). Взято з URL: <http://web.archive.org>
5. Іспансько-баскський і Басксько-іспанський електронний перекладач. (2011). Взято з URL: <http://web.archive.org>
6. Коберник, І. В. (2006). Баски: етногенез та історія. Київ.
7. Лазаренко, І. (2015). Басконія. Новий погляд на стару проблему. Київ.
8. Литвінець М. (1988). Баскська література. Київ.
9. Мельник, А. І. (2006). Баски: від стародавності до сьогодення. Львів.
10. Мельник, О. М. (2012). Історія басків: від найдавніших часів до сьогодення. Київ.
11. Морзе, Н. І. (2004). Історія басків: від найдавніших часів до сьогодення. Київ.
12. Про Країну Басків і басконців (2012). Взято з URL: <http://web.archive.org>
13. Романюк, О. І. (2014). Баски: народ, культура, мова. Львів.
14. Сучасна Еускаді (2008). Взято з URL: <http://web.archive.org>
15. Тищенко К. (2001). Баскійська мова. Київ – Львів.
16. Тищенко К. (2000). Баскійський досвід мовного будівництва. Київ.
17. Тищенко К. (2000). Баскійський досвід мовного будівництва. Київ.

18. Тищенко, К. (2009) Найдовша мовна й культурна традиція в Європі: баски. Взято з URL: <http://web.archive.org>
19. Гол. ред. М. П. Бажан; редкол.: О. К. Антонов та ін. (1974-1975). Українська радянська енциклопедія: у 12 т. Київ.
20. Caro, Baroja J. (1972). Los vascos. Madrid.
21. Cuenca, J.M. (1981). Historia de España. Barcelona.
22. Gorrotxategi, J. (2016). The origins of the Basque language: A critical survey of the theories and their empirical evidence. Bilbao.
23. Goyhenetche, J. (2001). Histoire des Basques. Paris.
24. Hualde, J. I., Olarrea, A., & Oihartzabal, I. A. (2019). Introducing Basque linguistics. Cambridge.
25. Intxausti J. (1991). Euskara, Euskaldunon hizkuntza. Donostia.
26. Lafitte P. (1995). Grammaire basque. Donostia-Baiona.
27. Lafitte, P. (1995). Grammaire basque. Paris.
28. Lakarra, J. A. (2008). Basque: Language isolate and European minority language. Vitoria.
29. Laxalt, R. (1989). The Basque Hotel. Nevada.
30. Michelena, L. (1987). Fonética histórica vasca. Bilbao.
31. Sagardia, I. A. (1993). Basque phonology and morphology. Stanford.